

הל' קידושין ונישואין – שיעור מס' 7 - דיני הכתובה

תשובות והנהגות כרך א סימן תשס

שאלה: זהירות לאשה שתהא לה כתובה

אזכיר כאן עובדא שהיה עם הגאון וצדיק רבי זאב מינצברג זצ"ל, שהיה בין אלה שנשארו בעיר העתיקה ירושלים ונאסרו ע"י הירדנים, ולבסוף שלחו את הזקנים לחפשי והגיעו ערב שבת עם משפחותיהם לשכונת קטמון שבורים ורצוצים באבדן כל רכושם ר"ל, ולפני כניסת שבת שלח רבי זאב זצ"ל מבית לבית אזהרה לפליטים שאסורים בנשותיהן עד שיסדרו כתובה, שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלי כתובה, הרי גם בשעה כזאת לא שכח לעמוד על המשמר לקיים דין הש"ע, ומוסר השכל לנו בשעה שאין אנו ב"ה בעת צרה אלא ברווחה, שלא לשכוח שהכתובה תהא מוכנה בכל עת שלא יעברו על האיסור לשהות עם אשתו בלי כתובה.

והנה כתב הרמ"א (סימן ס"ו סעיף ג') דבמקום שאין מגרשין רק מרצון האשה א"צ לכתוב כתובה, א"כ בזמן הזה במדינות אלו שאין מגרשין בעל כרחיה של אשה משום חרם דרבינו גרשון היה אפשר להקל בזה לשהות בלי כתובה, אבל הח"מ וב"ש וגר"א זצ"ל דחו הרמ"א שחרם רבינו גרשון לא חמור כשל תורה וקלה בעיניו ולכן אסור גם בזה"ז מדינא לשהות בלי כתובה. ובמשנה למלך פ"י מאישות ה"י הוכיח שאפילו בנשבע שלא לגרש אסור להשהות בלי כתובה וכל שכן בחדר"ג, וגם הרמ"א סיים: "אבל אין המנהג כן ואין לשנות". ובארץ ישראל יש שסומכים היום על הרבנות שמחזיקים אצלם העתק הכתובה, ואפילו נאבד אצלה סמכה דעתה שיש כתובה ברבנות ושוב לא יוכל הבעל להוציאה בלי כתובה. אבל באמת אין לסמוך ע"ז כיון שלמעשה אין כאן כתובה מוכנה אלא יצטרכו דרישה וחקירה בבית דין ואולי לא סגי בהכי, ובפרט יש להזהיר לאותם העולים לארץ ישראל מארצות אחרות כמו מרוסיה ואירופא או אמריקא ונאבדה להם הכתובה שחייבין לכתוב אחרת. ודע שלפעמים זהו הגורם למניעת שלום בית ביניהם ובכתיבת הכתובה יתוקן כידוע, והנה כאן בדרום אפריקא לא יודעים כלל מהלכה זו שחייבים להחזיק הכתובה, וראוי ללמדם שיש בזה צורך חובה שאל"כ תהא הבעילה בעילת זנות להפוסקים הנ"ל, וכ"ש לבעלי תשובה ראוי להודיעם ההלכה.

תשובות והנהגות כרך ג סימן שצה

שאלה: הרגילות היום לכתוב כתובה עם העתק לרבנות

המנהג היום שכותבים שתי כתובות, אחד לוקח החתן ומוסרה לאשתו תחת החופה, והשני חתום בעדים כמוהו, ונשאר למשמרת אצל הרבנות. ונראה שיש מקום לחשוש בזה, שהרי חז"ל פסלו שתי כתובות כיון שיהיה אפשר לגבות פעמיים, אלא אם כתוב להדיא בשני שהראשון נקרע, כמבואר בב"ב קסט: וברמב"ם פכ"ג ממלוה ה"י, וכן מבואר במחבר ח"מ ר"ס מ"א שצריך לכתוב בקיום שטרות שקרעו שטר ראשון, שאם לא כן פסול שמא ילך לבית דין אחר ויעשו לו קיום אחר ויגבה ויחזור ויגבה ע"ש, ואף שהיום החשש רחוק, כיון שבגרושה מסדרים תשלום הכתובה לפני הגירושין, ובאלמנה אם דורשת עוד פעם כתובתה, יש ליורשים קבלה מהתשלום שקיבלה כתובתה ולא יתנו בשנית. ולפ"ז בכתובה שאצל הרבנות הרי תפקידם לשמרו שלא ליתנו לאשה אלא אחר בירור שהכתובה הראשונה אבדה, מ"מ תקנתא היא בשטרות שלא לכתוב שתי שטרות כלל, והחמירו מחשש רחוק שמא ירצו לקרוע הראשון וישרפו ע"ש בש"ך וסמ"ע, והיום גם כן אין שמירה מעולה על הכתובות, ויש לחשוש שמא הפקיד ברבנות דשם יעביר לה הכתובה עבור איזו תמורה, ואף שאם תדרוש לגבות פעם שניה, יבררו היורשין וימצאו שחסר הכתובה ברבנות, וכן תצטרך לישבע, נראה שמ"מ יש לחשוש לזה, שתקנתא היא בשטרות שלא לכתוב אלא שטר אחד, ובפרט בכתובה שהוא מעשה בית דין חוששין טובא. וכן שמעתי ממחותני הגאון רבי יונה מרצבך זצ"ל שהעיר כבר לגאוני עיה"ק על שכותבין שתי כתובות, ולא מצא מענה.

וע"כ נראה שראוי לתקן שהכתובה שמפקידים אצל הרבנות תהא מיוחדת ויהיה רשום בה באותיות בולטות "העתק כתובה", ונראה שאם רשום על הכתובה שזהו העתק, אע"ג דלא תוכל לגבות בכתובה זו, מ"מ יש בזה תיקון גדול שאם נאבדה כתובתה דאף שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, מ"מ כה"ג יכולים לגור עד שיכתבו כתובה חדשה, והיינו טעמא שעיקר הטעם שאסור לגור בלי כתובה היינו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואשר ע"כ כשיש כתובה סמכה דעתה דנראה דכשניתן שטר העתק כתובה בחתימת עדים, מועיל שיצטרך הבעל או היורשין לברר ששילמו כתובה ראשונה, שהרי לכך ניתן העתק כתובה שאם תאבד הכתובה תודיע האשה לבית דין והם יבררו אצל הבעל מה טענתו על כתובה ראשונה ואז אם יבורר שלא שילם, יתבעו מכח שטר "העתק כתובה", ולפ"ז כאן אפילו נאבדה אינה חוששת כלל וסומכת דעתה על כך שיש העתק אצל הרבנות, ויכתבו לה כתובה דאירכסא מהעתק הכתובה שנמצא ברבנות, ועיין "פתחי תשובה" אהע"ז ר"ס ס"ו בשם ה"ישועות יעקב" שאם לא כתבו כתובה רק קיבלו קנין והיה באפשרותה של האשה לדרוש שיכתבו לה הכתובה שהיה פנאי לכך, ולא ביקשה באופן זה מהני הואיל וסמכה דעתה שמספיק בקנין, ומועיל אפילו שלא בשעת הדחק ככתיבה ממש, ואף כאן כשיש העתק ברבנות אף שאי אפשר לגבות בו בלא בירור טענות הבעל או היורשין סומכת דעתה בכך כמ"ש.

אמנם אף שבשעת הדחק נוכל לסמוך על סברות אלו להשהות בינתיים עד שיכתוב כתובה דאירכסא, הנה למעשה כבר ביארנו ב"תשובות והנהגות" ח"א (סימן תש"ס) שאולי האשה לא סומכת דעתה בזה דליהוי ככתובה בידה, כיון שצריך לעבור תהליך של בירורים ודרישות וחקירות, וא"כ דינו כנאבד או לא ידוע לה היכן הכתובה מצויה שכותבין מיד כתובה דאירכסא, ועיין בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ג כ"ו) שאם לא חוששת שיגרשנה ולכן מניחה אצלו כפקדון לא סגי בהכי, ומותר רק כשמאמינה לו שאפילו תהא לחובתה

נאמן לה ע"ש, ושפיר בנידון דידן כשיש כתובה בבית דין או רבנות לא אלים ככתובה שאצלה ממש ולכן לכתחלה צריך לכתוב מיד כתובה אחרת, וראוי לה לדרוש לעתים לראות אם כתובתה קיימת, שחז"ל החמירו מאד בחסרון כתובה שזהו כבעילת זנות, וחייבין לעורר הציבור כי רבים עוזבים מקום ושוכחים כתובה ונאבד, ומצוי מאד בזה מכשול, ולפעמים סובלים בזה, ואין לסמוך לכתחלה על ההעתק ברבנות וכמש"נ.

פסקי הלכה

מהגאון הגדול רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א

ש"ת

כ"י יחדי הגאון ר' שמואל אליעזר שטרן שליט"א

אחדשכת"ר, אבוא בקצרה.

- א. חתימת החתן על הכתובה, תליא במנהג, ורבינו שליט"א אינו מחתים החתן על הכתובה.
- ב. חתימת יד החתן בלא עדים אינה מצילה מאיסור שהי' בלא כתובה.
- ג. טיוט המקומות הריקים צריך להיעשות לפני חתימת העדים.
- ד. מן הדין א"צ למסור הכתובה בפני שני עדים, אמנם רבינו שליט"א נוהג כן. הואיל ומשמיה דהגאון רא"ז מלצר זצוק"ל – יש לנהוג כן.
- ה. נוהגים לכתוב שם המשפחה של החתן והכלה והעדים.
- ו. לא לכתוב "בעולתא" באותם שמסתמא אינן בעולות (ותלוי בגיל היותה בעלת תשובה וכו') ובכל מקרה ומקרה לגופו).
- ז. חלילה מלסמוך על הכתובה השני' לענין איסור שהי' ואסור לעשות כן שא"כ מחזיק שני כתובות, ויש לציין על ההעתק הנמצא והנשלח לרבנות – שזה העתק בלבד.

והנני בזה דו"ש.

יוסף אפרתי